



Ontstaansgeschiedenis, feiten en ontwikkelingen Nederlandse Nationale Parken 1975-2006



1. Nationale Parken

1.1. Geschiedenis Nationale Parken

1.1.1. Eerste Nationaal Park ter wereld

De gedachte achter een Nationaal Park ontstaat in de Verenigde Staten. Daar denkt parkontwerper Olmstedt in 1865 een plan uit om van Yosemite een Nationaal Park te maken. Volgens zijn opvatting moet in een Nationaal Park de natuur centraal staan en het menselijk ingrijpen zeer beperkt blijven. In 1872 wordt Yellowstone National Park (VS) het eerste Nationaal Park ter wereld.

Van oudsher is een Nationaal Park een beschermd natuurgebied met een relatief grote oppervlakte aaneengesloten natuurgebied. In het algemeen zijn de hoofddoelstellingen recreatie, natuureducatie en natuurbescherming. De mate waarin Nationale Parken beschermd worden verschilt per land. Verschillende Nationale Parken zijn door de Unesco aangewezen als 'World Heritage Site'¹.

1.1.2. Eerste Nationale Parken in Nederland

In 1930 stelt Natuurmonumenten het eerste Nationaal Park in Nederland in: Nationaal Park Veluwezoom. In 1934 richten andere particulieren het tweede Nationaal Park in Nederland op: Nationaal Park De Hoge Veluwe. In 1950 stichten de rijksoverheid, de provincie Noord-Holland en de gemeenten Amsterdam en Haarlem ten westen van Bloemendaal het Nationaal Park Kennemerduinen. Dit Nationaal Park is in 1995 opgegaan in het door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) ingestelde Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

1.2 Nationale Parken nieuwe stijl

1.2.1 IUCN

In 1969 sluit Nederland zich aan bij de overeenkomst van de IUCN (World Conservation Union) om belangrijke ecosystemen te beschermen, onder andere door de instelling van Nationale Parken. IUCN hanteert daarbij 5 categorieën. In Nederland vallen de Nationale Parken

onder IUCN-categorie IV, met uitzondering van Nationaal Park Schiermonnikoog dat onder categorie II valt:

Categorie II:

'National Park: protected area managed mainly for ecosystem protection and recreation

Natural area of land and/or sea, designated to (a) protect the ecological integrity of one or more ecosystems for present and future generations; (b) exclude exploitation or occupation inimical to the purposes of designation of the area and; (c) provide a foundation for spiritual, scientific, educational, recreational and visitor opportunities, all of which must be environmentally and culturally compatible.'

Categorie IV:

'Habitat/Species Management Areas: protected area managed mainly for conservation through management intervention

Area of land and/or sea subject to active intervention for management purposes so as to ensure the maintenance of habitats and/or to meet the requirements of specific species.'



¹ Deze Nationale Parken worden door de Unesco gezien als 'Natural Properties'. Er zit geen Nederlands Nationaal Park tussen.



1.2.2 Interdepartementale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken

Naar aanleiding van de IUCN-overeenkomst wordt een Interdepartementale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken ingesteld onder voorzitterschap van de heer Verhoeven. Deze commissie adviseert de Tweede Kamer in 1975 om Nationale Parken in te stellen op basis van een uitgebreide begripsomschrijving:

‘Een nationaal park is een aaneengesloten gebied van ten minste 1000 ha, bestaande uit natuurterreinen, wateren en/of bossen, met een bijzondere natuurlijke en landschappelijke gesteldheid en een bijzonder planten- en dierenleven. Het gebied is eigendom van de rijksoverheid en/of van rechtspersonen die zich de natuurbescherming ten doel stellen. Het gebied kan ook geheel of gedeeltelijk in eigendom



zijn bij andere instellingen of particulieren, mits de een duurzaam beheer van het gebied als nationaal park verzekerd is. Een nationaal park wordt aangewezen of erkend door de rijksoverheid en onder toezicht van de overheid als geheel beheerd, volgens richtlijnen die door de rijksoverheid zijn vastgesteld. Doel van het beheer is de instandhouding en/of ontwikkeling van de aanwezige natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuurhistorische hoedanigheden, waarbij binnen deze doelstelling mogelijkheden worden geschapen voor het kennis nemen en genieten van de schoonheid en de waarde van het gebied.

Bij de inrichting en het beheer zullen in beginsel steeds het behoud van de aanwezige waarden en het openhouden van zowel de mogelijkheden tot ontwikkeling van de natuurlijke potenties als van de mogelijkheden tot herstel en ontwikkeling van het landschapsschoon en van de natuurwetenschappelijke waarden prevaleren boven alle andere ontwikkelingen. Aan de instelling van Nationale Parken liggen ook sociaal-culturele motieven ten grondslag. Dit houdt in dat zij een educatieve functie kunnen vervullen en mogelijkheden verschaffen voor de beleving van de in de schoonheid van het landschap, de opbouw van de vegetatie en het aanwezige planten- en dierenleven besloten waarden. Voor elk in te stellen Nationaal Park zal daartoe een zonering van het recreatieve medegebruik worden gemaakt als onderdeel van een integrale conceptie voor beheer en inrichting van het hele park.'

1.2.3 Voorlopige Commissie Nationale Parken

In 1980 wordt de onafhankelijke Voorlopige Commissie Nationale Parken (VCNP) ingesteld.

Op basis van de begripsomschrijving van de Interdepartementale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken identificeert de VCNP de mogelijke gebieden en verkent per gebied de haalbaarheid. In de periode 1982 -1998 heeft de VCNP in totaal over 17 mogelijke Nationale Parken adviezen aan de minister van LNV uitgebracht, waarvan het merendeel in de laatste vier jaar². In 1998 heeft de VCNP haar werkzaamheden beëindigd met het uitbrengen van het advies "Natuur met toekomst" dat aanbevelingen bevat voor de verdere ontwikkeling van het stelsel. De verdere procedure zag er over het algemeen als volgt uit. Na een positief advies van de VCNP over een gebied stelt de minister van LNV een 'Nationaal Park in oprichting' in en benoemt hij een voorzitter van het Overlegorgaan voor een park. Vaak is een park meerdere jaren 'in oprichting'. In die periode stelt het Overlegorgaan het beheer- en inrichtingsplan (BIP) en een (meer)jarenplan Voorlichting en Educatie³ op. In het BIP wordt in grote lijnen vastgelegd hoe het gebied de komende periode (meestal 10 jaar) wordt beheerd en ingericht. Het BIP vormt daarmee het kader voor alle maatregelen en projecten.

Na een goedgekeurd BIP verleent de minister van LNV bij ministeriële beschikking de officiële status van 'Nationaal Park' en krijgt het park een eenmalig investeringsbudget voor



inrichtingsmaatregelen (o.a. bezoekerscentrum). Daarbij komt een jaarlijkse subsidie voor de exploitatie van het bezoekerscentrum en voor natuurbeheer, voorlichting & educatie en onderzoek. Deze subsidie is afhankelijk van de grootte, aard en staat van beheer van een Nationaal Park.

Schiermonnikoog is in 1989 het eerste natuurgebied in Nederland dat door de minister van LNV officieel wordt ingesteld als Nationaal Park. In 2006 stelt de minister het achttiende en laatste Nationaal Park 'De Alde Feanen' in. De begrenzing van een Nationaal Park is door de minister van LNV nauwkeurig vastgesteld op een kaart die hoort bij het besluit tot instelling van het Nationaal Park.

1.2.4 Structuurschema Groene Ruimte 1

De begripsomschrijving van de Interdepartementale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschaps-parken is expliciet overgenomen in het Structuurschema Natuur en Landschapsbehoud (1984) en impliciet in het Natuurbeleidsplan (19992). In 1993 wordt de begripsomschrijving van de Nationale Parken sterk vereenvoudigd in het Structuurschema Groene Ruimte 1 (SGR1, 1993). Deze laatste officiële begripsomschrijving luidt:

'Nationale Parken in Nederland zijn conform internationaal aanvaarde definities aaneengesloten gebieden van tenminste 1.000 ha, bestaande uit natuurterreinen,

wateren en/of bossen, met een bijzondere landschap-pelijke gesteldheid en planten- en dierenleven, waar tevens goede mogelijkheden aanwezig zijn voor recreatief medegebruik. In Nationale Parken worden natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, worden natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en vormen van natuur-gerichte recreatie als ook onderzoek bevorderd.'

De nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' (2000) geeft geen specifieke begripsomschrijving van de Nationale Parken maar beperkt zich tot het benoemen van de Nationale Parken als 'de visitekaartjes van de Nederlandse natuur'. Het Structuurschema Groene Ruimte 2 (SGR2, 2002) geeft een begripsomschrijving die nauwelijks afwijkt van die van het SGR1. Het SGR2 wordt tijdens de inspraak-procedure echter teruggetrokken en 'vervangen' door de Nota Ruimte (2006). De Nota Ruimte geeft geen specifieke begripsomschrijving, maar stelt dat de Nationale Parken 'de parels zijn van de Ecologische Hoofdstructuur'.

De oorspronkelijke doelen van de Nationale Parken, zoals verwoord in de begripsomschrijving van de Interdeparte-

² Over de Zoom-Kalmthoutse Heide heeft op voorstel van de VCNP een Belgisch-Nederlandse commissie geadviseerd.

³ Op basis van de brochures 'Voorlichting en educatie in en over nationale parken' en 'Bezoekerscentra opnieuw bekeken' (1989) adviseert de VCNP in 1991 de minister van LNV over de versterking van het educatief werk in bezoekerscentra en de ruimtelijke en financiële consequenties daarvan.



mentale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken⁴, zijn in het SGR1 (1993) specifiek gemaakt:

In Nationale Parken worden:

1. *natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd*
2. *natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd*
3. *natuurgerichte recreatie bevorderd*
4. *onderzoek bevorderd*

1.3 Huidige situatie en actuele ontwikkelingen

1.3.1 Algemene beschrijving

Nederland heeft inmiddels twintig Nationale Parken waarvan de eerste twee (Nationaal Park Veluwezoom en Nationaal Park De Hoge Veluwe) in de jaren dertig zijn ontstaan uit particulier initiatief. Momenteel worden geen nieuwe Nationale Parken ontwikkeld. Sommige Nationale Parken werken wel aan gebiedsuitbreiding. De Nationale Parken richten zich op:

- bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap
- natuurgerichte recreatie
- educatie en voorlichting
- onderzoek

Natuur en landschap

Ieder Nationaal Park heeft een fraai landschap en bijzondere planten- en diersoorten. De Nationale Parken vormen een staalkaart van de Nederlandse natuur. In de parken zijn de bijzonderheden van de Nederlandse natuur terug te vinden. Er zijn: duinen, bossen, heide, laagveen, getijdenwater, beekdalen en vennen. Ook de bewoners variëren per park. Bijzondere vogelsoorten, vlinders, reptielen en amfibieën, edelherten, dassen, bevers, otters en zeehonden vinden in de Nationale Parken hun plek.

⁴Doel van het beheer is de instandhouding en/of ontwikkeling van de aanwezige natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuurhistorische hoedanigheden, waarbij binnen deze doelstelling mogelijkheden worden geschapen voor het kennis nemen en genieten van de schoonheid en de waarde van het gebied.

Natuurgerichte recreatie

De Nationale Parken zijn er voor het publiek. Verschillende partijen zorgen samen voor activiteiten op het gebied van natuurgerichte recreatie en educatie. De parken kennen volop wandel- en fietspaden, kanoroutes, observatiehutten, uitkijkposten, bankjes, bewegwijzeringen, recreatiekaarten en informatiepanelen. De meeste Nationale Parken hebben een route die geschikt is voor minder validen. Recreanten kunnen de Nationale Parken op eigen gelegenheid bezoeken, of deelnemen aan begeleide excursies. De activiteiten mogen niet de natuur verstoren.

Educatie en voorlichting

Educatie en voorlichting zijn belangrijke peilers voor natuurbeleving, draagvlak en betrokkenheid bij de Nationale Parken en het Nederlandse natuurbeleid. De meeste Nationale Parken hebben één of meer bezoekerscentra. In woord en beeld wordt daar informatie verstrekt over de natuurwaarden van het park. Een bezoekerscentrum biedt cursussen, wisselende activiteiten en speciale projecten aan voor scholieren of omwonenden. Het bezoekerscentrum is vaak het vertrekpunt voor wandelingen en begeleide excursies.

Alle Nationale Parken beschikken over een eigen website. De meeste parken hebben daarnaast een informatiekrant met informatie over het park en de activiteiten van het bezoekerscentrum. Voor meer specifieke informatie zijn er brochures, folders en kaarten. In bijna elk Nationaal Park is een coördinator voorlichting en educatie van IVN Nederland actief.

Onderzoek

Onderzoek is een belangrijk ondersteunend middel voor het beheer. Er wordt onderzoek gedaan naar de effecten van beheersmaatregelen, de ontwikkelingen in de populaties van planten en dieren, en de effecten van recreatie. Doel van het onderzoek is onder meer het optimaliseren van het beheer en het beperken van de schade aan de natuur door recreatie.

1.3.2 Oppervlakte

De totale oppervlakte van de Nationale Parken in Nederland bedraagt 128.830 hectare. Dat is

ongeveer 3% van de oppervlakte van Nederland. Het kleinste Nationaal Park 'De Groote Peel' (1993) heeft een oppervlakte van 1.340 hectare. Het grootste Nationaal Park 'De Oosterschelde' (2002) heeft een oppervlakte van 37.000 hectare. De gemiddelde oppervlakte van een Nationaal Park in Nederland is 6.252 hectare.

<i>Naam + Instellingsdatum:</i>	<i>Omvang (ha.):</i>
---------------------------------	----------------------

Schiermonnikoog (1989):	5.400
Drents-Friese Wold (1999):	6.100
Dwingelderveld (1991):	3.700
Weerribben (1992):	3.500
De Groote Peel (1993):	1.340
De Biesbosch (1994):	9.000
Zuid-Kennemerland (1995):	3.800
De Meinweg (1995):	1.700
De Maasduinen (1996)	4.200
De Zoom- Kalmthoutse Heide (2001)	3.750
Oosterschelde (2002):	37.000
Drentsche Aa (2002):	10.600
Duinen van Texel (2002):	4.300
Loonse en Drunense Duinen (2002)	3.400
Lauwersmeer (2003):	6.000
Utrechtse Heuvelrug (2003):	6.000
Sallandse Heuvelrug (2004):	2.740
Alde Feanen (2006):	4.000

Nationale Parken die niet door de minister van LNV zijn ingesteld:

De Hoge Veluwe (1935):	5.400
Veluwe (1930):	5.000

1.3.3 Beheerders

Grondeigenaren, terreinbeherende organisaties (TBO's) en andere betrokkenen zorgen samen voor beheer en inrichting van een Nationaal Park. In Nederland is Staatsbosbeheer verreweg de grootste beheerder in de Nationale Parken. In negen Nationale Parken beheert Staatsbosbeheer tenminste 50% van de oppervlakte⁵. Hoewel Staatsbosbeheer niet de grootste beheerder in Nationaal Park Drentsche Aa is, beheert deze terreinbeheerder daar wel 3.000 hectare. Vereniging Natuurmonumenten beheert in drie Nationale Parken meer dan 50% van de oppervlakte⁶. Daarnaast heeft deze terreinbeheerder in vier Nationale Parken relatief veel grond in beheer (circa 1.000 hectare)⁷. It Fryske Gea en het Limburgs Landschap zijn de grootste beheerders in respectievelijk De Alde

⁵ Lauwersmeer, Drents-Friese Wold, Dwingelderveld, Weerribben, Sallandse Heuvelrug, Duinen van Texel, De Biesbosch, De Groote Peel en De Meinweg

⁶ Schiermonnikoog, Loonse en Drunense Duinen en Veluwezoom

⁷ Drents-Friese Wold, Dwingelderveld, Sallandse Heuvelrug en Zuid-Kennemerland

Feanen en De Maasduinen. Particuliere grondeigenaren beheren de meeste grond in Drentsche Aa, Utrechtse Heuvelrug, Zuid-Kennemerland, De Zoom-Kalmthoutse Heide en De Hoge Veluwe.

1.3.4 Categorieën

Vijftien van de twintig Nationale Parken in Nederland zijn landparken⁸. De overige vijf Nationale Parken zijn kustparken⁹. Nederland kent een grensoverschrijdend park en dat is het Grenspark De Zoom- Kalmthoutse Heide. Het grootste gedeelte van dit grenspark ligt in België (het Vlaams Natuurreservaat De Kalmthoutse Heide). De zorg voor kwaliteit van de natuur is zowel in Nederlandse als Vlaamse handen. Hoewel Nationaal Park De Meinweg feitelijk geen grenspark is, maakt dit park wel deel uit van het Nederlands-Duitse grenspark Maas-Swalm-Nette.

Nederland kent een Nationaal Park waarvoor bezoekers een toegangkaart moeten kopen: Nationaal Park de Hoge Veluwe¹⁰.



1.3.5 Bezoekers

Naar schatting 20 miljoen mensen brengen jaarlijks een bezoek aan een van de Nederlandse Nationale Parken. Het minst bezocht wordt Nationaal Park 'De Groote Peel' met 150.000 bezoekers per jaar. Het drukst bezocht wordt Nationaal Park 'Duinen van Texel' met 5 miljoen bezoekers per jaar. Het gemiddelde aantal bezoekers is naar schatting 1 miljoen per jaar per park.

Aantal bezoekers per jaar per Nationaal Park¹¹:

0,1 tot 0,5 miljoen:	Schiermonnikoog, Lauwersmeer, Alde Feanen, De Zoom- Kalmthoutse Heide, De Groote Peel, Maasduinen
0,5 tot 1 miljoen:	Drentsche Aa, Weerribben, De Biesbosch, De Meinweg, De Hoge Veluwe
1 tot 1,5 miljoen:	Drents-Friese Wold, Sallandse Heuvelrug, De Loonse en Drunense Duinen
1,5 tot 2 miljoen:	Dwingelderveld, Zuid-Kennemerland
2 tot 5 miljoen:	Duinen van Texel
Onbekend:	Lauwersmeer, Utrechtse Heuvelrug, Oosterschelde, Veluwezoom

⁸ Alde Feanen, Drents-Friese Wold, Drentsche Aa, Dwingelderveld, Weerribben, Sallandse Heuvelrug, Utrechtse Heuvelrug, De Zoom- Kalmthoutse Heide, De Biesbosch, Loonse en Drunense Duinen, De Groote Peel, De Meinweg, De Maasduinen, Veluwezoom en De Hoge Veluwe.

⁹ Schiermonnikoog, Lauwersmeer, Duinen van Texel, Zuid-Kennemerland en Oosterschelde.

¹⁰ 3 euro voor kinderen (6-12 jaar) en 6 euro voor volwassenen (2006)

¹¹ Van Lauwersmeer, Utrechtse Heuvelrug, Oosterschelde en Veluwezoom zijn geen gegevens bekend.

Veel bezoekers bezoeken een van de vierentwintig bezoekerscentra die verdeeld zijn over vijftien Nationale Parken¹². In vier Nationale Parken worden nog bezoekerscentra ontwikkeld¹³. Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen heeft in plaats van een bezoekerscentrum zes interactieve digitale informatiezuilen bij de hoofdingangen geplaatst. Tien bezoekerscentra zijn in beheer van Staatsbosbeheer¹⁴. Vereniging Natuurmonumenten beheert er drie¹⁵. It Fryske Gea beheert het bezoekerscentrum in Alde Feanen. De overige bezoekerscentra worden beheerd door particulieren, veelal in de vorm van stichtingen.

In 2005 zijn de bezoekerscentra door circa 1 miljoen mensen bezocht en zijn door informatiekranen circa 900.000 direct bewoners en bezoekers bereikt (Jaarverslag IVN, 2005)

Recreatie en toerisme groeiden de afgelopen 10 jaar flink met gemiddeld 4% per jaar (Recreatiecijfers bij de hand, Recreatie, Kennis en Innovatiecentrum, 2006).

¹² Schiermonnikoog, Alde Feanen, Drents-Friese Wold, Drentsche Aa, Dwingelderveld, Weerribben, Sallandse Heuvelrug, Duinen van Texel, Zuid-Kennemerland, De Zoom- Kalmthoutse Heide, De Biesbosch, De Groote Peel, De Meinweg, De Veluwezoom en de Hoge Veluwe.

¹³ Lauwersmeer, Utrechtse Heuvelrug, Oosterschelde en De Maasduinen.

¹⁴ Drents-Friese Wold, Drentsche Aa, Dwingelderveld, Weerribben, Sallandse Heuvelrug, Duinen van Texel, De Biesbosch, De Groote Peel en De Meinweg.

¹⁵ Dwingelderveld, Sallandse Heuvelrug en Veluwezoom.



1.4 Beleidsmatige context

1.4.1 Bescherming

In Nederland is in het verleden veel natuur verloren gegaan. De grote bevolkingsdichtheid heeft zijn tol geëist en natuurgebieden werden opgeofferd aan landbouw, woningen, wegen en industrie. In 1969 heeft Nederland zich aangesloten bij de overeenkomst van de IUCN (World Conservation Union) om belangrijke ecosystemen te beschermen, onder andere door de instelling van Nationale Parken.

De Nationale Parken in Nederland hebben geen formeel juridische status. Desondanks betekent de status 'Nationaal Park' vaak dat men bij ingrepen extra rekening met het gebied houdt. Gezien hun waardevolle natuur maken de Nationale Parken over het algemeen deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en ontleen ze hieraan een zekere mate van bescherming. Ook is op de gebieden nog andere wet- en regelgeving van toepassing waaraan Nationale Parken bescherming ontleen (o.a. de Natuurbeschermingswet 1998¹⁶, de Vogel- en Habitatrichtlijn¹⁷, de Wet op de Ruimtelijke Ordening¹⁸).

1.4.2 Verdrag inzake Biologische Diversiteit

Tijdens de Wereld Milieu Conferentie in Rio de Janeiro in 1992 werden door de internationale gemeenschap twee conventies ondertekend: het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD) en de Klimaat Conventie (Convention on Climate Change). De hoofddoelstellingen van de CBD zijn:

- *Het behoud van de biologische diversiteit.*
- *Het duurzaam gebruik van bestanddelen daarvan.*
- *De billijke verdeling van de voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen, met inbegrip van passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën rekening houdend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën en door middel van passende financiering.*

Binnen de Nationale Parken speelt het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit een primaire rol.

1.4.3 Natura 2000-netwerk

De Nationale Parken zijn grotendeels onderdeel van

het Europese netwerk van natuurgebieden. Het Natura 2000-netwerk is een ecologisch netwerk waaraan alle lidstaten van de Europese Unie bijdragen. Natura 2000 richt zich op het behouden en verder ontwikkelen van soorten en ecosystemen in afzonderlijke lidstaten, die in Europees opzicht van belang zijn. Het voortbestaan van specifieke soorten en leefgebieden, zoals opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, wordt met Natura 2000 gerealiseerd. Het netwerk is onderdeel van het Pan-Europees Ecologisch Netwerk (PEEN) van de Raad van Europa.

1.4.4 Ecologische Hoofdstructuur

Bescherming van afzonderlijke ecosystemen is belangrijk, maar niet voldoende. Natuurgebieden die niet met andere gebieden in verbinding staan zijn kwetsbaar. Zeldzame dieren en planten lopen in kleine en geïsoleerde gebieden een groter risico op uitsterven. Daarom streeft de Nederlandse overheid ernaar om grote natuurgebieden te realiseren en deze gebieden onderling te verbinden: de Ecologische Hoofdstructuur (EHS)¹⁹. Van de EHS maken veel Natura 2000-gebieden deel uit. In 2018 moet de totale oppervlakte van de EHS circa 750.000 hectare bedragen (ongeveer 18% van Nederland). Daarbij komen nog ruim zes miljoen hectare natte natuur: meren, rivieren en de Nederlandse delen van de Noordzee en de Waddenzee. De EHS vormt de ruggengraat van de Nederlandse natuur. Het moet het duurzaam voortbestaan van de gewone én de bijzondere planten en dieren in Nederland mogelijk maken. De Nationale Parken behoren bijna helemaal tot de EHS. Ze staan ook wel bekend als 'de parels van de EHS' vanwege de mooie natuur en het publieksvriendelijke karakter.

1.4.5 Nota Ruimte

In 2005 biedt de minister van VROM de Nota Ruimte aan de Tweede Kamer aan. Over het stelsel van Nationale Parken staat geschreven:

'Nederland heeft zich in mondiaal verband verplicht om grootschalige gebieden die één of meer nationaal of internationaal belangrijke ecosystemen vertegenwoordigen als Nationaal Park aan te wijzen. Het beleid is gericht op de instelling van 18 nationale parken die een representa-



tief beeld bieden van de in Nederland aanwezige grote ecosystemen. De Nationale Parken zijn de parels van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaan voornamelijk uit natuurgebieden. De nationale parken kennen geen eigenstandig ruimtelijk beleid. Het rijk stimuleert de samenwerking van overheden, beheerders en grondeigenaren binnen de parken en investeert in de educatieve functie van de parken.'

1.4.6 Nationale Landschappen

Naast twintig Nationale Parken kent Nederland twintig Nationale Landschappen (zie bijlage 3). Samen zijn ze de visitekaartjes van natuur, landschap en cultuurhistorie in Nederland. De twintig Nationale Landschappen zijn typisch Nederlandse landschappen met een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie. Ze vertellen daarmee het verhaal van de ontwikkeling van het landelijk

gebied van Nederland. Het laat zich aflezen aan de samenhang tussen natuur (planten en dieren), reliëf (bijvoorbeeld beekdalen en terpen), grondgebruik (agrarisch, recreatief, natuur) en bebouwing (zoals dorpsgezichten en forten). In Nationale Landschappen wordt zowel gewerkt, gewoond als gerecreëerd. Om de leefbaarheid te behouden, wordt geïnvesteerd in sociaal-economische ontwikkelingen waarbij bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of versterkt. Zo gelden beperkingen aan woningbouw (alleen bouwen voor de eigen bevolkingsaanwas), bedrijvigheid en infrastructuur (geen grootschalige verstedelijkingslokaties, bedrijventerreinen en nieuwe infrastructurele projecten). De meeste Nationale Landschappen hebben voorlopige geografische grenzen die door de provincies nog moeten worden vastgesteld. Samen beslaan ze ongeveer twintig procent van de oppervlakte van Nederland (circa 800.000 hectare) en er wonen zo'n 2,5 miljoen mensen.

¹⁶ De (gewijzigde) Natuurbeschermingswet 1998 treedt in 2005 in werking om schade aan Natuurwaarden binnen Natura 2000-gebieden te voorkomen. Deze wet bepaalt dat projecten en andere handelingen die de kwaliteit van habitats kunnen verslechteren of die een verstoring effect kunnen hebben op de soorten, niet mogen plaatsvinden zonder vergunning. Ook plannen moeten getoetst worden op hun gevolgen voor Natura-2000 gebieden. De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor alle Natura 2000-gebieden een beheerplan moet worden vastgesteld. De wet stelt aan de beheerplannen procedurele en inhoudelijke eisen. Deze worden verder uitgewerkt in een Programma van Eisen. Het bevoegd gezag in een Natura 2000-gebied stelt het beheerplan vast.

¹⁷ De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn hebben betrekking op speciale beschermingszones voor respectievelijk vogels en leefgebieden die bijdragen aan het Europees ecologisch netwerk Natura 2000.

¹⁸ Bestemmingsplannen en streekplannen

¹⁹ De EHS wordt gerealiseerd met provincies, gemeenten, natuurbeschermingsorganisaties, maatschappelijke organisaties, boeren en particulieren.

1.4.7 Wet Inrichting Landelijk Gebied

Op 12 september 2006 heeft de Tweede Kamer met algemene stemmen het voorstel voor de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) goedgekeurd. Hiermee is de wettelijke basis gelegd voor het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) dat per 1 januari 2007 wordt ingevoerd. Het ILG is bedoeld om de aanpak in het landelijk gebied te versimpelen²⁰. Vanuit het budget kunnen provincies investeringen doen in onder meer de ontwikkeling van Nationale Parken en Nationale Landschappen. Het Rijk volgt tussentijds de voortgang. Aan het einde van de zevenjarige periode leggen de provincies verantwoording af over de geleverde prestaties. Met het ILG is een bedrag van ongeveer 3,2 miljard euro aan rijksgeld gemoeid voor de periode 2007-2013. In dit budget is bijna 29 miljoen euro gereserveerd voor de Nationale Parken (met inflatiecorrectie). Ofwel 7 x 4,1 miljoen euro uit het voormalige LNV-parkenbudget. Door het rijksbudget te combineren met middelen van provincies, gemeenten, waterschappen en Europese Unie kunnen de totale middelen voor het landelijke gebied oplopen tot



7,5 miljard euro voor dezelfde periode.

1.4.8 Rijksbijdrage

Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor het functioneren van de Nederlandse Nationale Parken. Dit vloeit voort uit de internationale afspraken over Nationale Parken. Vanaf 1998 wordt de uitvoering van de Jaarplannen van de Nationale Parken gefinancierd op grond van de Regeling subsidie nationale en grensoverschrijdende parken. Daarnaast kunnen incidentele activiteiten die de kwaliteit van het parkenstelsel als geheel verhogen, door het ministerie van LNV (mede) worden gefinancierd. Bij de opstelling van de Regeling subsidie nationale en grensoverschrijdende parken heeft de minister van LNV rekening gehouden met afspraken tussen provincie en Rijk over taken en verantwoordelijkheden op het gebied van natuurbeheer in het kader van de decentralisatie. Voor de Nationale Parken komen deze op het volgende neer:

Natuur- en milieuvorlichting en educatie:

1. *Beleidsondersteunende instrumenten.*
2. *Voorbeeldfunctie in natuur- en milieueducatie.*
3. *Spin-off in de ruime omgeving van het Nationaal Park om mensen bewust te maken van natuur en landschap.*

Natuurgerichte recreatie:

1. *Nationale Parken hebben een sociale functie.*
2. *Behouden en gericht ontwikkelen van vormen van recreatief medegebruik van natuur en landschap echter binnen de grenzen die behoud en ontwikkeling van de natuur toelaten.*
3. *Door voorlichting en educatie een recreant de waarde van het gebied laten inzien (hierbij wordt ingespeeld op de zorg en de betrokkenheid van de recreant voor de omgeving).*
4. *Extra aandacht voorzieningen gehandicapten.*

Het parkenbudget voor 2006 bedraagt ongeveer 5,8 miljoen euro, waarvan 4,1 miljoen euro is bestemd voor de afzonderlijke Nationale Parken (exclusief Nationaal Park Veluwezoom en Nationaal Park De Hoge Veluwe). De overige 1,7 miljoen euro wordt besteed aan ondersteunende activiteiten voor alle Nationale Parken (o.a. IVN, Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken). Gemiddeld bedraagt

de jaarlijkse subsidie voor een Nationaal Park 200.000 euro.

1.5 Bestuurlijke organisatie

1.5.1 Overlegorgaan

Nationale Parken worden bestuurd door een Overlegorgaan (OO) waarvan de leden door de minister van LNV worden benoemd en waarin de betrokken (grond)eigenaren, (terrein)beheerders en bestuurders zijn vertegenwoordigd. Soms zijn ook belangengroepen in het OO vertegenwoordigd. De voorzitter van een OO is onafhankelijk, heeft bestuurlijke ervaring en wordt door de bij een park betrokken partijen geaccepteerd. Gemiddeld heeft een OO tien leden. Het OO kan werkgroepen, commissies en adviesgroepen instellen. Het OO plus de eventuele werkgroepen vormen de bestuurlijke organisatie van een Nationaal Park. Het secretariaat ervan berust bij de provincies. Vanuit het ministerie van LNV zijn de regiodirecteuren vertegenwoordigd in het OO.

Het OO stelt een 10-jarig Beheers- en Inrichtingsplan (BIP) op dat, eenmaal goedgekeurd door de minister van LNV, het kader vormt voor alle maatregelen en projecten die in een Nationaal Park worden uitgevoerd. Regelmatig komt het OO bijeen om het BIP verder uit te werken in Jaarplannen en de uitvoering daarvan te begeleiden. Voor de uitvoering van het BIP en voor de financiële aspecten is het OO verantwoording verschuldigd aan de minister van LNV. Goede samenwerking tussen de verschillende partijen in het OO is de sleutel tot het succes van de Nationale Parken.

1.5.2 Partners

Belangrijke partijen voor het stelsel van Nationale Parken die veelal vertegenwoordigd worden in Overlegorganen zijn:

- Grondeigenaren en TBO's: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Provinciale Landschappen, particulieren, gemeenten, ministerie van Defensie, Rijkswaterstaat
- Overheden: Rijk (ministerie van LNV), provincies, gemeenten, waterschappen
- Educatieve organisaties: IVN
- Recreative organisaties: ANWB, RECRON, recreatieschappen en ondernemers

De gezamenlijke missie van deze organisaties is 'het duurzaam beheren, beschermen, ontwikkelen, onderzoeken en openstellen van het park'. De Nationale Parken besteden veel aandacht aan het creëren van draagvlak in de regio.

1.5.3 Europarc

Om de samenwerking tussen Nationale Parken in Nederland met parken elders in Europa te bevorderen, zijn de twintig Nederlandse Nationale Parken lid van de Europese federatie voor Nationale Parken (Europarc Federation). De Europarc Federation bestaat uit meer dan 370 leden (overheden, NGO's en particulieren) uit 38 Europese landen. Europarc biedt de mogelijkheid om op de jaarlijkse bijeenkomsten en binnen werkgroepen ervaringen te delen op het gebied van onder meer natuurbescherming, beheer en inrichting, duurzaam toerisme, educatie en voorlichting, samenwerkingsvormen, marketing en monitoring.

²⁰ Er ontstaat een meerjarig en ontschot rijksbudget voor projecten in het landelijk gebied. De kern van de nieuwe manier van werken is dat het Rijk een zevenjarige overeenkomst afsluit met elke afzonderlijke provincie. Zo'n ILG-overeenkomst bevat een vast bedrag voor het realiseren van duidelijk omschreven rijksdoelen, zonder voorschriften over de manier waarop of het tempo waarin deze worden gerealiseerd. Het Rijk maakt dus met elke provincie prestatieafspraken.



2 Ontwikkelingen

2.1 Kwaliteitsverbetering *Samenwerkingsverband Nationale Parken*

2.1.1 Voorlichting en Educatie

Met financiering van het ministerie van LNV is vanuit het IVN (Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie) in ieder Nationaal Park een coördinator Voorlichting en Educatie (V&E) aangesteld. Ook is in de meeste parken een medewerker V&E werkzaam²¹. Het IVN heeft binnen de parken een adviserende functie op het gebied van Voorlichting en Educatie. Het OO is opdrachtgever, het IVN opdrachtnemer. De coördinator V&E adviseert het OO over dit taakgebied en stelt het Meerjarenplan V&E en de Jaarplannen V&E op. De activiteiten uit deze plannen worden door de coördinator (en eventueel medewerker) uitgevoerd of gecoördineerd in samenwerking met leden van het OO, TBO's en andere betrokkenen bij een Nationaal Park.

In 2002 stelt het IVN het Basisdocument IVN 2002-2007: Voorlichting en Educatie Nationale Parken op. In dit beleidsdocument/meerjarenplan geeft het IVN inzicht over doelen, organisatie en geplande concrete activiteiten voor de Nationale Parken. Op basis van dit document stelt het IVN in 2003 een Basispakket Voorlichting en Educatie Nationale Parken op. Dit 'Basispakket' is een document met afspraken over een gelijkwaardig basisaanbod (door alle partners) van producten, activiteiten en voorzieningen op het terrein van communicatie, voorlichting en educatie voor een brede doelgroep in alle Nationale Parken. Volgens afspraak heeft het IVN in 2006 een tussenevaluatie gecoördineerd over de realisatie van fase 1 (2004 t/m 2006) van het Basispakket. Hieruit blijkt dat nagenoeg alle Nationale Parken de 8 producten, 7 activiteiten en 4 voorzieningen hebben gerealiseerd²². De evaluatie heeft ook ideeën opgeleverd over de invulling van fase 2 (2007 t/m 2008).

In 2003 stellen het Samenwerkingsverband Nationale Parken en het IVN een Intentieverklaring op voor de rol van het IVN bij Voorlichting en Educatie. Op basis daarvan wordt de functie V&E per Nationaal Park verder ingevuld. Ook worden voor Communicatie de rollen en taakverdeling van verschillende betrokkenen vastgesteld.

2.1.2 Kwaliteitstoets

In 2003 ontwikkelt Arcadis in opdracht van het ministerie van LNV en het Samenwerkingsverband Nationale Parken de Kwaliteitstoets Nationale Parken. Deze toets is een hulpmiddel bij het uitvoeren van de kwaliteitsevaluatie van een Nationaal Park. Daartoe wordt de toestand bij de instelling van een Nationaal Park vergeleken met de toestand op het moment dat de kwaliteitstoets wordt uitgevoerd. Omdat de toets geen inzicht geeft in de kwaliteit van een Nationaal Park ten opzichte van andere Nationale Parken, kan er geen landelijk totaalbeeld mee worden verkregen. De Kwaliteitstoets dient door een Nationaal Park gebruikt te worden bij een herziening van het BIP.



2.1.3 Rapportage over Nationale Parken in Nederland

In 2003 publiceert Alterra (WUR) in opdracht van het ministerie van LNV en het Samenwerkingsverband Nationale Parken het rapport 'Nationale Parken in Nederland: Bouwstenen voor het duurzaam voortbestaan van een kwalitatief hoogwaardig stelsel van nationale parken'. In het rapport worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan op het terrein van het functioneren van het stelsel van Nationale Parken, de financieringsstructuur van het stelsel en het functioneren van de afzonderlijke Nationale Parken. Geconcludeerd wordt dat:

- De inzet van de nationale parken veelal is gericht op een zo mooi mogelijk natuurgebied.
- Het ambitieniveau van de parken niet erg duidelijk is.
- Het kwaliteitsbegrip binnen de parken behoeft nadere uitwerking (ook in internationaal verband).
- De recreatieve functie van de parken, mede voor het verkrijgen van draagvlak, vergoot kan worden.
- Onderzoek binnen de parken nauwelijks een rol speelt en daarom verder uitgewerkt zou kunnen worden.
- Voorlichting en educatie niet ter discussie staan.
- De relatie met de grote terreinbeheerders verder gestalte moet krijgen.

Het rapport brengt veel discussie teweeg met o.a. Overlegorganen, TBO's, DG André van der Zande van het ministerie van LNV en Seppe Raaphorst, directeur van de directie Natuur van het ministerie van LNV.

2.1.4 Investeringsprogramma 2005-2010

Naar aanleiding van het rapport 'Nationale Parken in Nederland' verzoekt DG André van der Zande²³ het Samenwerkingsverband Nationale Parken om een Investeringsprogramma voor de periode 2005-2010 op te stellen. Dit programma moet gebaseerd zijn op de doelstellingen voor de Nationale Parken en gericht zijn op concrete uitvoeringsprojecten. In het Investeringsprogramma moeten de versterking van de kwaliteit van de (beleids)uitvoering in de afzonderlijke Nationale Parken en in het stelsel als geheel centraal staan.

In 2005 publiceert het Samenwerkingsverband Nationale Parken het Investeringsprogramma Nationale Parken 2005-



2010: 'Samen voor kwaliteit'. Dit programma schetst de positie van de parken in 2005 en waar deze in 2010 hopen te staan. Met kwaliteitsversterking als leidend thema worden in het programma actielijnen uitgezet ten aanzien van:

1. *Communicatie*
2. *Vermaatschappelijking*
3. *Kennisontwikkeling- en uitwisseling*
4. *Auditing en kwaliteitssysteem*
5. *Aanpak knelpunten per park*

Door het opzetten en uitvoeren van projecten op deze vijf terreinen willen de parken in 2010 een aantal specifieke doelstellingen realiseren. De beschreven projecten zijn echter niet SMART²⁴ geformuleerd waardoor een concreteringslag nodig is.

Omdat Investeringsprogramma duidelijk maakt dat in alle Nationale Parken problemen spelen die de ontwikkeling naar een 'model-Nationaal Park' in de weg staan, publi-

²¹ De kosten voor deze medewerkers worden vanuit het ministerie van LNV rechtstreeks betaald aan het IVN.

²² Daar waar dit niet het geval was, betrof het vaak een net opgericht Nationaal Park.

²³ In zijn brief van 25 mei 2004.

²⁴ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

ceert het Samenwerkingsverband Nationale Parken een Knelpunteninventarisatie 'Ontwikkeling nationale parken'. In deze inventarisatie wordt per thema (communicatie en educatie, participanten/spelers, natuur, onderzoek etc.) aangegeven om wat voor soort knelpunten het gaat.

2.1.5 Communicatiekader

Een van de actiepunten uit het Investeringsprogramma is het Communicatiekader. In 2005 ontwikkelt Bureau Noordtij het Communicatiekader 'Vrije wandeling op wegen en paden' op basis van gesprekken met bestuurders, medewerkers en samenwerkingspartners van het stelsel van Nationale Parken. Het Communicatiekader is richtinggevend voor alle communicatie binnen het stelsel. De afzonderlijke Nationale Parken en hun samenwerkingspartners hebben ruimte om hun eigen plannen te ontwikkelen, mits de inhoud daarvan ondersteunend is aan het realiseren van de strategische doelstellingen en nergens in conflict is met de geformuleerde inhoud. De identiteit²⁵ van de Nationale Parken is richtinggevend en vormt een gemeenschappelijk vertrekpunt. De identiteit geeft aan waar het stelsel van Nationale Parken voor staat, wat het oproept en wat het uitstraalt.. In het Communicatiekader wordt de identiteit van het stelsel van Nationale Parken als volgt omschreven:

Intrinsieke waarde:

'De 20 nationale parken zijn de parels van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Europees maken ze deel uit van de ruggengraat van natuurgebieden. Het zijn grote eenheden kenmerkende natuur: ze vormen de staalkaart van de Nederlandse natuur. De nationale parken zijn de groene steden van ons land.'

Hoogwaardig aanbod:

'In de nationale parken is de natuur echt te beleven. Bezoekers zijn van harte welkom. Er is een hoogwaardig aanbod van mogelijkheden voor recreatie, informatie, educatie en natuurbeleving. De kwaliteit van de natuur is steeds het vertrekpunt, zodat gasten weten welk type tijdsbesteding zij kunnen verwachten. Door de A-status van de nationale

parken verlenen ze een merkbare economische spin off in de regio.'

Samenwerking:

'Het stelsel van Nationale Parken kenmerkt zich door een intensieve samenwerking tussen beheerorganisaties, overheden en private partijen. Als 'schatbewaarder' hebben ze een gezamenlijke missie in het duurzaam beheren, ontwikkelen, onderzoeken, communiceren en openstellen van natuurgebieden. De bijzondere samenwerking geeft draagvlak op lokaal en regionaal niveau en verleent de samenwerking op nationaal niveau het gezag om gesprekspartner te zijn in het realiseren, ontwikkelen en uitdragen van natuurbeleid.'

De identiteit toont een aantal kernwaarden die het stelsel van Nationale Parken karakteriseren en uniek maken:

- *Staalkaart van de Nederlandse natuur*
- *Deel van de Europese ruggengraat van beeldbeeldbepalende natuurgebieden*
- *Beleefbare en gastvrije natuur*
- *Hoogwaardig aanbod van educatie, informatie en recreatie om te ontspannen*
- *Bijzondere samenwerking op lokaal, regionaal en nationaal niveau*
- *Duurzame ontwikkeling en beheer staan centraal*

Op basis van de identiteit en de daarmee samenhangende kernwaarden van het stelsel van Nationale Parken zijn twee strategische doelen geformuleerd:

Strategische doelstelling voor interne communicatie:

'Op 1 januari 2009 is de vastgestelde identiteit het uitgangspunt voor het gedrag van alle betrokken binnen het stelsel van Nationale Parken, is de identiteit geborgd in alle communicatie-uitingen rondom het stelsel en visualiseert ook het gemeenschappelijk keurmerk/beeldmerk de kern van de gekozen identiteit.'

Strategische doelstelling voor externe communicatie:

'Op 1 januari 2011 is het imago van het stelsel van Nationale Parken bij 50% van de Nederlandse bevolking overeenkomstig de geformuleerde identiteit... en... is het draagvlak voor het stelsel bij bestuurders, politici en bedrijfsleven zo groot dat men het stelsel zowel organisatorisch als financieel duurzaam in stand wil houden.'

²⁵ Een sterke en herkenbare identiteit draagt bij aan een positief imago. Het imago is het totaal aan beelden, associaties en ervaringen dat doelgroepen in verband brengen met het stelsel van Nationale Parken. Er zijn drie middelen om de identiteit te profileren: gedrag, communicatie en symboliek.

Om deze twee strategische doelstellingen te realiseren, moeten eerst de juiste, SMART²⁶ geformuleerde communicatiedoelstellingen gerealiseerd worden (zowel voor het stelsel als voor de afzonderlijke parken)²⁷. In de communicatiedoelstellingen moet steeds (aspecten van) de centrale communicatieboodschap doorklinken:

- *De Nationale Parken zijn de parels van de Nederlandse natuur. Wie ze alle twintig kent, heeft een goede indruk van de natuur in Nederland. Ze maken deel uit van een internationaal stelsel van unieke natuurgebieden.*
- *Iedereen is welkom om kennis te maken met de natuur in de Nationale Parken en er te ontspannen. Elk Nationaal Park wordt gekenmerkt door eigen natuurlijke kwaliteiten en vertelt zijn eigen geschiedenis. De Nationale Parken bieden een gevarieerd aanbod van activiteiten, voorlichting, educatie, ontdekking en natuurbeleving van hoog niveau.*
- *De Nationale Parken worden beheerd, beschermd en ontwikkeld in een gebiedssamenwerking van natuurbeheerders, overheden, ondernemers en andere organisaties. Het belangrijkste doel is dat deze natuurgebieden voor de toekomst behouden blijven.*

2.1.6 Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken

Om het Samenwerkingsverband Nationale Parken te ondersteunen bij hun kwaliteitsverbetering (zoals beschreven in het Investeringsprogramma) en hun belangen te behartigen, is op 15 november 2005 de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken in Den Haag opgericht. Deze overkoepelende organisatie is een samenwerkingsverband tussen de twintig Nationale Parken, de overheid, grondeigenaren, terreinbeheerders en natuurorganisaties. De belangrijkste partners zijn de twintig Nationale Parken, het ministerie van LNV, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen, de Federatie Particulier Grondbezit en het IVN. De samenwerkende Nationale Parken willen van de parken exclusieve en aantrekkelijke natuurgebieden maken waarin ruimte is voor voorlichting en educatie, natuurgerichte recreatie en onderzoek. De stichting wil dit ondersteunen door:



- *Het uitwisselen van kennis en ervaring tussen Nationale Parken.*
- *Het opzetten en coördineren van gemeenschappelijke projecten.*
- *Het behartigen van de belangen van het stelsel van Nationale Parken.*
- *Het stimuleren van de betrokkenheid van de bevolking bij de Nationale Parken.*

De Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken bestaat uit vier medewerkers (deels parttime). De directeur van de stichting heeft de dagelijkse leiding. Het Algemeen Bestuur van de stichting (AB-SNP) bestaat uit de voorzitters van de Overlegorganen van de Nationale Parken. Een OO kan in plaats van de voorzitter ook een ander lid aanwijzen als vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur van de stichting (DB-SNP) wordt gekozen uit en door het AB-SNP en bestaat uit maximaal vijf leden, waaronder de voorzitter, vice-voorzitter, secretaris en penningmeester.

²⁶ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden (in termen van kennis, houding en gedrag).

²⁷ Voor het definitief vaststellen van de communicatiedoelstellingen is het nodig om een nulmeting uit te voeren. Ook voor het monitoren van de voortgang en resultaten is de nulmeting belangrijk.

2.1.7 Benchmark Nationale Parken

Om in 2010 een daadwerkelijke kwaliteitsverbetering in de afzonderlijke Nationale Parken te kunnen vaststellen, heeft het Ministerie van LNV in de herfst van 2005 onderzoeksbureau Alterra-WUR opdracht gegeven om een evaluatie- en vergelijkingsonderzoek uit te voeren. In de 'Benchmark Nationale Parken: Onderzoek naar nul-situatie 2006' brengen de onderzoekers in beeld waar de Nationale Parken op dit moment staan (0-meting) om over 5 jaar te kunnen aangeven welke ontwikkeling er heeft plaatsgevonden. Door een beter inzicht te krijgen in de huidige situatie van de afzonderlijke Nationale Parken, kunnen parken bovendien van zichzelf en van elkaar leren.

2.1.8 Landelijke Werkgroep Communicatie

Voor het realiseren van een kwaliteitsverbetering in de periode 2005-2010 is interne- en externe communicatie binnen het Samenwerkingsverband Nationale Parken van cruciaal belang. Daarom is in het voorjaar van 2006 een Landelijke Werkgroep Communicatie ingesteld. Deze werkgroep wordt voorgezeten door de directeur van de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken en heeft als taak:

1. *Het begeleiden en afstemmen van de communicatieactiviteiten die met lopende projecten samenhangen.*
2. *Het adviseren van het Dagelijk Bestuur van de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (DB-SNP) over de communicatieaspecten van projecten die actueel worden.*
3. *Het uitwerken van conclusies en aanbevelingen uit het Communicatiekader (Bureau Noordtj, 2005) in het kader van de strategie 2006-2010 voor het Samenwerkingsverband Nationale Parken.*

In de Landelijke Werkgroep Communicatie zitten vertegenwoordigers van de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken, de Nationale Parken, het ministerie van LNV, het IVN, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.

2.1.9 Afstemming Nationale Parken en Nationale Landschappen

De ontwikkelingen rondom de instelling van Nationale Landschappen hebben geleid tot onduidelijkheid over de verschillen/overeenkomsten en de relaties tussen Nationale Parken en Nationale Landschappen.

Om duidelijkheid te scheppen, is in samenwerking met de directie Natuur en de directie Voorlichting van het ministerie van LNV in de zomer van 2006 de notitie 'Vragen en antwoorden over Nationale Parken en Nationale Landschappen' opgesteld (zie bijlage 1). Naar aanleiding van deze notitie verkent de directie Natuur van het ministerie van LNV samen met de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken wat concrete mogelijkheden zijn voor afstemming, samenwerking en onderlinge versterking met behoud van eigen identiteit.

2.2. Aktuele projecten

2.2.1 Koepelsite

In de zomer van 2006 is de vernieuwde koepelsite www.nationaalkamp.nl de lucht in gegaan (in het Nederlands en Engels). De website illustreert dat de Nationale Parken in Nederland twintig prachtige plekken vormen voor natuurbeleving, natuurgerichte recreatie, natuurvoorlichting, educatie en onderzoek. Met behulp van film en foto's kunnen bezoekers een beetje van de stilte, rust, grootsheid en variatie van de Nationale Parken ervaren. Ook kunnen ze van alles te weten komen over de afzonderlijke parken (o.a. ligging, oppervlakte, bijzondere flora en fauna, TBO's en recreatiemogelijkheden). Verder geeft



de site informatie over Nationale Parken in het algemeen, relevant Natuurbeleid en de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken.

2.2.2 Informatiezuilen

Ter gelegenheid van het zilveren regeringsjubileum van Hare Majesteit de Koningin hebben het ministerie van LNV, de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB en de Stichting ANWB Fonds aan alle Nederlanders een cadeau aangeboden in de vorm van 60 informatiezuilen²⁸. In alle Nationale Parken zullen één of meer van deze informatiezuilen verschijnen als blikvangers en publieksgeleiders. Op de twee meter hoge zuilen komt, in woord en beeld, zowel algemene als parkspecifieke informatie te staan. Op 2 juni 2006 heeft Hare Majesteit de Koningin het nationaal cadeau in ontvangst genomen door een symbolische jubileumzuil te onthullen in Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug²⁹.

2.2.3 Zichtbaarheid

De Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zijn in de zomer van 2006 met elkaar in gesprek gegaan over het verbeteren van de zichtbaarheid van het merk/logo 'NP' (Nationaal Park) en het merk/logo van de TBO's. De par-

tijen streven naar heldere afspraken die waarborgen dat het merk/logo van de TBO('s) en het merk/logo 'NP' op een evenwichtige wijze zichtbaar zijn en blijven. Dit kan met behulp van een 'drie zones'-aanpak waarbij:

- In de zone buiten het park het merk/logo 'NP' dominant is.
- Bij binnenkomst het merk/logo 'NP' en het merk/logo van de TBO('s) in gelijke mate zichtbaar zijn.
- Binnen het park het merk/logo van de TBO('s) dominant is.

Merkdeskundige Willy de Graaff (De Graaff Brandmanagement B.V.) heeft over de uitwerking van deze aanpak advies uitgebracht. De Landelijke Werkgroep Communicatie, waarin ook de TBO's vertegenwoordigd zijn, buigt zich over de consequenties en implementatiemogelijkheden van dit advies.

2.2.4 Themajaar Biodiversiteit

Het Ministerie van LNV wil dat de Nationale Parken in de komende twee jaar een thema onder de aandacht brengen dat aansluit bij Natura 2000. Volgens de V&E-coördinatoren in de parken biedt het thema 'Biodiversiteit' de mogelijkheid om zowel bestaande V&E-activiteiten als op stapel staande V&E-activiteiten daarin onder te brengen. Bovendien biedt het kansen voor TBO's, omdat voorlichting en educatie over biodiversiteit makkelijk gekoppeld kan worden aan voorlichting en educatie over natuurbeheer. Ook kan het thema 'Biodiversiteit' gerelateerd worden aan de diversiteit binnen het stelsel van Nationale Parken. Door deze diversiteit met behulp van activiteiten te belichten, zal de bekendheid van het stelsel van Nationale Parken worden vergroot (neveneffect). Het 'Voorstel Themajaar 2007/2008: Biodiversiteit & Nationale Parken' van het IVN is inmiddels goedgekeurd door de secretarissen van de Nationale Parken. Dit betekent dat alle parken het thema 'Biodiversiteit' opnemen in hun V&E-Jaarplan 2007.



²⁸ De Stichting ANWB Fonds heeft een bedrag van 300.000 euro geschonken en het ministerie van LNV een bedrag van 100.000 euro.

²⁹ Aansluiting bracht de Koningin een bezoek aan Landgoed Huis te Maarn, waar zij werd geïnformeerd over het project 'Van luchtkasteel tot Dassenburcht' waaraan scholieren uit de regio deelnemen.

BIJLAGE 1: Vragen en antwoorden over Nationale Parken en Nationale Landschappen

1. Wat zijn Nationale Parken en Nationale Landschappen?

Antwoord

Nederland heeft twintig Nationale Parken en twintig Nationale Landschappen. Het zijn de visitekaartjes van natuur, landschap en cultuurhistorie in Nederland.

Nationale Parken

De twintig Nationale Parken vormen een staalkaart van de natuur in Nederland en worden daarom gezien als visitekaartjes van de ecologische hoofdstructuur (EHS)³⁰. De eerste twee Nationale Parken (de Hoge Veluwe en Veluwezoom) zijn in de jaren dertig ontstaan uit particulier initiatief. De andere achttien parken zijn sinds de jaren tachtig officieel ingesteld door de minister van LNV. Een Nationaal Park is een natuurgebied van tenminste duizend hectare, gekenmerkt door een karakteristiek landschap met bijzondere planten en dieren. De twintig Nationale Parken beslaan samen ongeveer drie procent van de oppervlakte van Nederland (ruim 120.000 hectare). Grondeigenaren, terreinbeheerders en andere betrokkenen zorgen samen voor beheer en inrichting van het park. De Rijksoverheid subsidieert natuurbeheer, natuurgerichte recreatie, educatie & voorlichting en onderzoek.

De status 'Nationaal Park' is te beschouwen als een 'Michelin-ster' voor een mooi en uitnodigend natuurgebied.

Nationale Landschappen

De twintig Nationale Landschappen zijn typisch Nederlandse landschappen met een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie. Ze vertellen daarmee het verhaal van de ontwikkeling van het landelijk gebied van Nederland. Het laat zich aflezen aan de samenhang tussen natuur (planten en dieren), reliëf (bijvoorbeeld beekdalen en terpen), grondgebruik (agrarisch, recreatief, natuur) en bebouwing (zoals dorpsgezichten en forten). Samen beslaan de Nationale Landschappen ongeveer twintig procent van de oppervlakte van Nederland (circa 800.000 hectare)

en er wonen zo'n 2,5 miljoen mensen. De bewoners, beheerders, ondernemers en andere betrokkenen zorgen samen dat de bijzondere kenmerken van het Nationale Landschap behouden blijven.

De status 'Nationaal Landschap' is te beschouwen als een 'Michelin-ster' voor een mooi en karakteristiek gebied.

2. Waarom hebben we Nationale Parken en Nationale Landschappen in Nederland?

Antwoord

Nationale Parken en Nationale Landschappen dragen in belangrijke mate bij aan een mooie leefomgeving waarin veel soorten dieren en planten zich thuis voelen en waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Om ervoor te zorgen dat deze gebieden blijven bestaan en zich verder kunnen ontwikkelen, krijgen ze van de overheid extra aandacht in de vorm van onder meer kennis, publiciteit, voorlichting en geld.

De term 'nationaal' geeft aan dat de twintig Nationale Parken en de twintig Nationale Landschappen op nationaal niveau karakteristiek en waardevol zijn. Op internationaal



niveau zijn het mooie voorbeelden van natuur en landschap in Nederland, ieder met een eigen geschiedenis.

3. Wat is de overeenkomst tussen Nationale Parken en Nationale Landschappen?

Antwoord

De Nationale Parken en de Nationale Landschappen zijn samen de visitekaartjes van de karakteristieke Nederlandse natuur, het landschap en de cultuurhistorie. Ze zijn door de rijksoverheid ingesteld en krijgen extra aandacht om zich tegen aantasting te beschermen en om verdere ontwikkeling mogelijk te maken.

Om bezoekers te kunnen laten genieten van deze gebieden subsidieert de rijksoverheid projecten voor verbetering van de bekendheid, kwaliteit, toegankelijkheid (paden, uitkijktorens) en beleefbaarheid (bezoekerscentra). Het beschermingsniveau van de Nationale Parken en de Nationale Landschappen wordt in Nederland bepaald door de geldende wet- en regelgeving voor het gebied (onder meer de, natuurbeschermingswet, de Vogel- of Habitatrichtlijn en de Wet op de Ruimtelijke Ordening).

4. Wat is het verschil tussen Nationale Parken en Nationale Landschappen?

Antwoord 1: per onderdeel

a. Kenmerken

Nationale Parken zijn natuurgebieden.

Nationale Landschappen bestaan grotendeels uit agrarisch gebied en daarnaast uit natuur, woongebieden, infrastructuur en cultuurhistorische elementen (zoals forten en terpen).

b. Begrenzing

Nationale Parken zijn nauwkeurig door de minister van LNV begrensd op een kaart die hoort bij het besluit tot instelling van een Nationaal Park.

Nationale Landschappen zijn globaal door de Rijksover-

heid begrensd, zoals is aangegeven in de Nota Ruimte. Het Rijk heeft alleen het Groene Hart exact begrensd, de exacte begrenzing voor de andere Nationale Landschappen gebeurt door de provincies.

c. Besturing

Nationale Parken zijn ingesteld door de minister van LNV. Ze worden bestuurd door een Overlegorgaan, waarvan de leden door de minister van LNV worden benoemd en waarin de betrokken eigenaren, beheerders en bestuurders zijn vertegenwoordigd. Het Overlegorgaan stelt een 10-jarig Beheers- en Inrichtingsplan (BIP) op dat, eenmaal goedgekeurd door de minister van LNV, het kader vormt voor alle maatregelen en projecten die in een Nationaal Park worden uitgevoerd.

Nationale Landschappen zijn ingesteld door het Rijk. LNV is coördinerend ministerie. De provincies zijn verantwoordelijk voor de daadwerkelijke uitwerking en uitvoering van het beleid. De provincie maakt voor elk Nationaal Landschap een uitvoeringsprogramma voor investerings- en beheermaatregelen voor de periode 2007-2013, en werkt de kernkwaliteiten, de begrenzing en de ruimtelijke kaders voor woningbouw en bedrijvigheid uit in provinciale streekplannen. Het Rijk toets op basis van deze plannen de voortgang.

d. Bescherming

Gebieden die deel uitmaken van Nationale Parken zijn grotendeels beschermd via de natuurbeschermingswet en als Natura-2000 gebied³¹. De status 'Nationaal Park' geeft geen extra bescherming.

De status Nationaal Landschap biedt wel een specifieke bescherming. Binnen de grenzen van het landschap is ruimte voor sociaal-economische ontwikkelingen mits de bijzondere kwaliteiten blijven behouden of worden versterkt. Daarvoor gelden beperkingen aan woningbouw (alleen bouwen voor de eigen bevolkingsaanwas), bedrijvigheid en infrastructuur (geen grootschalige verstedelijkingslocaties bedrijventerreinen en nieuwe

³⁰ Ecologische Hoofdstructuur: een netwerk van samenhangende natuurgebieden in Nederland.

infrastructurele projecten). Voor specieke gebieden in een Nationaal Landschap kunnen extra, al bestaande, beschermende maatregelen gelden bijvoorbeeld de natuurbeschermingswet voor natuurgebieden, de natuurschoonwet voor landgoederen en de monumentenwet voor historische gebouwen of dorpsgezichten.

e. Doelstellingen

Nationale Parken richten zich op het beschermen en ontwikkelen van de natuur en het stimuleren van natuurge-richte recreatie, voorlichting & educatie, en onderzoek. Bij Nationale Landschappen ligt het accent juist op het behouden en ontwikkelen van een combinatie van onderdelen, zoals natuur, reliëf, grondgebruik en bebouwing. Daarnaast wordt gewerkt aan een toename van de toeristische, -recreatieve betekenis. Er is ruimte voor wonen, werken en recreëren. Om de leefbaarheid te behouden wordt geïnvesteerd in sociaal-economische ontwikkelingen, die bijdragen aan het behoud en de versterking van de bijzondere kwaliteiten van het gebied.

Antwoord 2: per park/landschap

Bij Nationale Parken draait het vooral om de bescherming en ontwikkeling van natuur. Om het planten- en dierenleven niet te verstoren, wordt alleen natuurge-richte recreatie gestimuleerd. Daarnaast streven de Nationale Parken ernaar om met onderzoek, educatie en voorlichting de kennis over natuur en milieu bij verschil-

lende doelgroepen te vergroten. De informatiecentra in de Nationale Parken spelen daarbij een grote rol. De toegankelijkheid van en de gebruiksmogelijkheden in de Nationale Parken zijn vooral afgestemd op natuurliefhebbers. Nationale Parken hebben duidelijke, geografische grenzen die door de rijksoverheid zijn vastgesteld.

Bij Nationale Landschappen ligt het accent juist op het behoud en de ontwikkeling van een combinatie van onderdelen, zoals natuur (planten en dieren), reliëf (bijvoorbeeld beekdalen en terpen), grondgebruik (agrarisch, waterlopen, recreatief, natuur) en bebouwing (zoals dorpsgezichten en forten). In Nationale Landschappen wordt gewoon gewerkt, gewoond als gerecreëerd. Om de leefbaarheid te behouden, wordt geïnvesteerd in sociaal-economische ontwikkelingen waarbij bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of versterkt. De meeste Nationale Landschappen hebben voorlopige geografische grenzen die door de provincies nog moeten worden vastgesteld.

5. Waarom zijn natuur en landschap belangrijk?

Antwoord

Natuur en landschap vormen het leefgebied voor mensen én voor 40.000 soorten dieren en planten. Daarnaast hebben ze een economische waarde: het zijn gebieden waar mensen kunnen wonen, werken en recreëren. Natuur en landschap zijn een belangrijke bron van werkgelegenheid (bijvoorbeeld in de landbouw, bosbouw, visserij en recreatiesector). Bovendien heeft een mooie leefomgeving een positief effect op het vestigingsklimaat van bedrijven en de huizenwaarde. Via deze functies verbinden natuur en landschap de mens met zijn omgeving, de burger met de boer en de consument met zijn voedsel. Om deze relaties in stand te houden, investeert de overheid in bescherming, beheer en ontwikkeling van natuur en landschap.



³¹ Gebieden die vallen onder de Europese Vogel- of Habitatrichtlijn.



Colofon

Uitgave

Samenwerkingsverband
Nationale Parken

Productie

IFZ Bedrijfsuitgeverij

Vormgeving en druk

Den Haag media groep

Oplage

800 exemplaren

Den Haag, maart 2007

